

Toelichting

Het werk is geschreven op verzoek van organiste Margriet den Hartog en koordirigente Yvonne Peters ter gelegenheid van het 100-jarig jubileum van het Maarschalkerweerd-orgel in de Remonstrantse Kerk in Dordrecht. Gezien deze achtergrond was het duidelijk dat aan het orgel een belangrijke rol toebedeeld zou worden, maar aard van het werk en tekst voor de koorpartijen waren geheel vrij gelaten.

De grondgedachte is "Geef ons Vrede", te zingen in vier verschillende talen om het internationale karakter van de bede te benadrukken. Als talen voor de tekst koos ik Latijn, Russisch, Hebreeuws en Arabisch: Engels was al vertegenwoordigd in het motto van het werk, een fragment uit het Nieuwe Testament, Eerste brief van Petrus, 3:8-11, in de King James versie. Het motto staat ook in de partituur als citaat uit de Statenbijbel van 1637, als hommage aan de stad Dordrecht waar de vertaling tot stand kwam.

De gekozen talen kunnen geassocieerd worden met de Protestantse, Rooms-Katholieke, Orthodoxe, Joodse en Mohammedaanse godsdiensten, maar de boodschap van het werk is algemeen-humanistisch en gericht tot de mensheid als geheel, want vrede moet in de eerste plaats tot stand worden gebracht door de gezamenlijke inspanning van alle mensen.

De rol van het koor is tweevoudig: in de delen II, IV, VI en VII zingt het de woorden "geef ons vrede" en "vrede zij met u" in de vier talen apart of tesamen in alle vier koorstemmen, in de delen III en V zingt het koor vocaliserend, a.h.w. als een derde manuaal van het orgel, met het doel andere klankkleuren en meer dynamische mogelijkheden aan die van het orgel toe te voegen. Ik vond het een inspirerende uitdaging de expressieve eigenschappen van het orgel samen met het koor zo veelzijdig mogelijk tot uiting te laten komen.

De inhoud van de verschillende delen kan in het kort als volgt omschreven worden:

I. Visioenen van vrede (orgelsolo): drie stemmen beginnen een dialoog, eerst in schijnbaar onafhankelijke dodecafonische reeksen die later, naarmate meer stemmen inzetten, samenkomen in harmonieuze 5-stemmige akkoorden bestaande uit een verminderde kwint, een grote of kleine terts, een tweede verminderde kwint en een reine kwart. De in essentie atonale reeksen vinden tenslotte een vaste basis in een lage C in het pedaal. Deze C en de beschreven 5-stemmige akkoorden komen in verschillende vormen terug in de loop van het werk als muzikale metaforen voor stabiliteit en harmonie.

II. Smeekbede: het koor zet ppp in onder een uitgehouden akkoord van het orgel en zingt de basistekst "geef ons vrede" in de vier talen. In de loop van het stuk zingen alle vier koorstemmen de tekst één maal in iedere taal. Door de bovenste van de stemmen net iets sterker te laten zingen dan de overige, kan men ervoor zorgen dat de tekst in de bovenstem verstaanbaar is voor de toehoorder.

III. Bezwering: het orgel speelt een vrije fantasie over de eerder geïntroduceerde thema's, begeleid door vocalises in het koor. De muziek suggereert een van zorgen bevrijde, harmonieuze samenleving waar mensen in eendracht met elkaar verkeren.

IV. Monodie: orgel en koor voeren éénstemmig een melodie uit op de basistekst van het werk, gesteund door een uitgehouden C in verschillende stemmen. Dit deel neemt een centrale plaats in het werk: het markeert de overgang van de hoopvolle eerste drie delen naar de destructieve twee volgende delen.

V. Vernietiging: de muziek geeft weer hoe hoopvolle gekoesterde idealen vernietigd kunnen worden door ongebreidelde krachten van buiten. Scherp dissonerende clusters in het orgel worden afgewisseld door wanhopige unisono-uitroepen van het koor. De totale ontreddering leidt tot felle uitbarstingen van een explosieve kracht.

VI. Wanhoop: na de vernietiging tot uitdrukking gebracht in het vorige deel verlaten groepen ontgoochelde mensen de ruïnes op zoek naar nieuwe wegen naar een vreedzame samenleving. Het thema van de monodie (deel IV) keert terug in onsamenhangende fragmenten waarin de bede voor vrede wordt herhaald.

VII. Verzoening: de thema's en akkoorden uit deel I-III komen terug als symbool voor de wens het geschonden wederzijdse vertrouwen te herstellen en elkaar te aanvaarden. Het werk eindigt met de door het koor gezongen zegenwens "vrede zij met u" in de vier talen.

De individuele delen zijn kort en compact: de in ieder deel naar voren gebrachte boodschap is direct en ondubbelzinnig, en heeft geen lange toelichtingen nodig. De toehoorder wordt uitgenodigd ieder voor zich uit te maken wat Vrede voor hem/haar persoonlijk betekent.

De componist